

LEERKRACHTEN EN PESTEN: HET SIGNALEREN VAN PESTEN

Leerkrachten spelen een centrale rol in het aanpakken van pesten. Omdat pesten bijna altijd stiekem gebeurt, is het echter moeilijk voor leerkrachten om het pesten in hun klas ook daadwerkelijk te herkennen. Onlangs werd onderzocht in hoeverre leerkrachten leerlingen die zelf aangeven gepest te worden als slachtoffers herkennen.

Tekst: Beau Oldenburg en Marc Latuputty

Leerkrachten zijn veelal de experts als het gaat om hun leerlingen. Problemen in de klas merken zij vaak als eerste. Als het om pesten gaat, ligt dit wat gecompliceerder. Ondanks dat leerkrachten vaak erg gemotiveerd zijn om pesten aan te pakken, is het erg lastig om het te herkennen. Leerlingen die pesten, weten meestal heel goed dat zij iets doen wat niet mag en pesten dan ook vooral op plekken waar de leerkracht het niet ziet, zoals op het schoolplein of in de kleedkamers van het gymlokaal (Mishna, Scarcello, Pepler & Wiener, 2005).

ONDERZOEK NAAR ROL LEERKRACHT

Ondanks de centrale rol die leerkrachten spelen bij het aanpakken van pesten is er tot op heden nog maar weinig onderzoek gedaan naar in hoeverre zij op de hoogte zijn van het pesten in hun klas. Een van de weinige onderzoeken naar dit onderwerp laat zien dat alhoewel leerkrachten denken dat ze in 85 procent van de pestsituaties ingrijpen, ze volgens hun leerlingen slechts in 35 procent van de pestsituaties ingrijpen (Pepler, Craig, Ziegler, & Charach, 1994).

Onlangs hebben wij van de Rijksuniversiteit Groningen verder onderzocht in hoeverre leerkrachten op de hoogte zijn van het pesten in hun klas. De centrale vraag was: 'In hoeverre wijzen leerkrachten leerlingen die gepest worden als slachtoffers aan?' (Latuputty, 2014) Voor dit onderzoek zijn diepte-interviews gehouden met 24 leerkrachten. In deze interviews werd onder andere gevraagd welke leerlingen er volgens de leerkrachten in hun klas gepest werden. Vervolgens zijn de door de leerkrachten genoemde namen vergeleken met wat de 439 leerlingen van deze leerkrachten eerder zelf hadden ingevuld in een vragenlijst. Ondanks dat dit een kleinschalig onderzoek was – en dus enige voorzichtigheid bij het generaliseren van de resultaten geboden is – heeft het tot belangrijke inzichten geleid.

De belangrijkste bevinding is dat slechts 20 procent van de leerlingen die in de vragenlijst had aangegeven gepest te worden, ook door de leerkrachten genoemd wordt als slachtoffer. Het komt zelden voor dat de leerkracht alle zelf-gerapporteerde slachtoffers in de klas als slachtoffer aanwijst. Daarnaast lijkt het erop dat, zoals verwacht, het pesten makkelijker te herkennen is als het binnen het klaslokaal gebeurt en als er minder leerlingen in de klas zitten.

Wat betekent dit onderzoek voor de praktijk? In lijn met het onderzoek van Pepler en collega's (1994), suggereert ons onderzoek dat leerkrachten lang niet

altijd op de hoogte zijn van het pesten in hun klas. Het is belangrijk dat leerkrachten zich ervan bewust zijn dat in bijna iedere klas wel wordt gepest (Oldenburg et al., 2014) en dat het kan zijn dat zij het pesten niet zien. Dit betekent niet dat er iets mis is met de professionaliteit van de leerkracht of dat de leerkracht tekortschiet: pesten is simpelweg moeilijk te herkennen. Erkennen dat pesten moeilijk te signaleren is, is een eerste stap in het succesvol aanpakken van pesten.

GESPREK

Een belangrijke manier waarop leerkrachten toch informatie kunnen inwinnen over het pesten in hun klas is door in gesprek te gaan met de leerlingen. Slachtoffers praten zelden met anderen over het pesten, maar als er een goede band is tussen leerkracht en leerling is de kans groter dat leerlingen het zullen vertellen als er gepest wordt. Het is daarbij met name belangrijk om leerlingen die aangeven gepest te worden serieus te nemen.

Een lastig punt in zowel ons onderzoek als de praktijk, is dat pesten niet iets is wat eenvoudig objectief vast te stellen is. Als een leerling zegt koorts te hebben, dan kan dit gecontroleerd worden met behulp van een thermometer. Echter, als een leerling zegt gepest te worden, kan het ook zo zijn dat de leerkracht of klasgenoten denken dat dit niet zo is. Deze leerlingen worden in het wetenschappelijk onderzoek wel eens aangeduid met de twijfelachtige term 'paranoïde' (Graham & Juvonen, 1998). Zelfs als de leerkracht twijfelt of een bepaalde leerling wel echt gepest wordt, dan moet dit altijd uitgezocht worden want, zoals ons onderzoek doet vermoeden, het pesten komt vaker voor dan leerkrachten denken.

Beau Oldenburg is promovenda aan de Rijksuniversiteit van Groningen. Zij heeft een bachelor opleiding culturele antropologie en de master studies 'vraagstukken van beleid en organisatie' en 'sociology and social research' aan de Universiteit van Utrecht gevolgd. Momenteel doet zij onderzoek naar pesten in het algemeen en de effectiviteit van het KiVa antipestprogramma in het bijzonder.

Marc Latuputty heeft een bachelor en master opleiding sociologie aan de Rijksuniversiteit van Groningen gedaan. Hij koos voor de leerlijn 'criminaliteit en veiligheid' en heeft stage gelopen bij en onderzoek gedaan naar het KiVa antipestprogramma.

REFERENTIES

- Graham, S., & Juvonen, J. (1998). Self-blame and peer victimization in middle school: An attributional analysis. *Developmental Psychology*, 34, 587-599. doi:10.1037//0012-1649.34.3.587.
- Latuputty, M.P. (2014). Pesten door de ogen van de leerkracht. Een kwalitatief en kwantitatief onderzoek naar de perceptie van de leerkracht. Ongepubliceerde master thesis, Rijksuniversiteit Groningen, Groningen, Nederland.
- Mishna, F., Scarcello, I., Pepler, D. & Wiener, J., (2005). Teachers' understanding of bullying. *Canadian Journal of Education*, 28, 718-738. doi:10.2307/4126452.
- Pepler, D.J., Craig, W.M., Ziegler, S., & Charach, A. (1994). An evaluation of an anti-bullying intervention in Toronto schools. *Canadian Journal of Community Mental Health*, 13, 95-110.